

ТДУ 636.3633.2.039 (575.3)

ТАЪСИРИ МИҚДОРИ ГУНОГУНИ ЭНЕРГИЯ ВА ПРОТЕИН ДАР РАТСИОН БА МАҲСУЛНОКИИ ПАШМӢ ВА СИФАТИ ПАШМИ МЕШҲОИ МАӊИНПАШМИ ДАРВОЗӢ

Рачабов Ф.М.- профессор, Юсупов А.Я.- н.и.к., ДАТ ба номи Ш. Шохтемур,
Икромов Ф.М.- н.и.к., Наботов С.К.- ходими илмӣ, Давлатов Х.К.- н.и.к.,
Институти чорводорӣ ва чарогоҳи АИКТ

Калимаҳои калидӣ: мешҳо, хӯронидан, энергия, протеин, тароши пашм, баромади пашм, сифати пашм.

Дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон гӯсфандпарварӣ яке аз соҳаҳои асосии чорводорӣ буда, дар таъмини кишвар бо маҳсулоти хӯрокворӣ ва ашӯи хоми кишоварзӣ нақши басо муҳим дорад. Афзоиши ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти соҳаи гӯсфандпарварӣ ба дараҷаи назаррас бо зарурати таъмини хоҷагиҳо бо хӯрокаи истеҳсоли худӣ ва ташкили хӯронидани пурбаҳои гӯсфандон бо дарназардошти хусусиятҳои минтақавии парвариши онҳо алоқаманд мебошад [2].

Дар меъёрҳои мавҷуда дараҷаи талаботи чорво ба энергия ва моддаҳои ғизоӣ дар шароити нигоҳдории оғилхонагӣ ва чарогоҳӣ яқсон баррасӣ мегардад. Муқаррар гардидааст, ки масрафи энергия ҳангоми чародиҳии гӯсфандон дар чарогоҳҳо ба андозаи 25-30% нисбат ба нигоҳдории оғилхонагӣ баландтар мебошад [5, 6].

Хӯронидани пурбаҳои гӯсфандон дар чарогоҳҳои мавсимӣ асосноккунии кофии назариявӣ ва тавсияҳои амалии ба таври муфассал коркардшуда надорад. Яке аз омилҳои асосии муайянкунандаи дараҷаи маҳсулнокии чорво бо энергия ва протеин таъмин будани онҳо мебошад. Дар назарияи илми хӯронидани ҳайвоноти кишоварзӣ проблемаи физиологии энергетикӣ ва протеинӣ мақоми марказиро ишғол мекунад [1, 3, 4, 7].

Дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаҳои таъсири дараҷаҳои гуногуни ғизоӣ энергетикӣ ва протеинӣ мешҳои гурӯҳи зотии дарвозии маҳинпашм бо дарназардошти ҳосилнокӣ, таркиби химиявӣ ва физиологӣ алафҳои чарогоҳҳои мавсимӣ ба сифатҳои маҳсулноки ва такрористеҳсолкунии чорво ҳанӯз омӯختанашуда боқӣ мондааст.

Дар ин робита, мақсади таҳқиқоти мо аз муайян намудани дараҷаи муносиби ғизоӣ энергетикӣ ва протеинӣ мешҳои гурӯҳи зотии дарвозии маҳинпашм ҳангоми нигоҳдории ҳамасолаи чарогоҳӣ иборат мебошад. Таҳқиқоти илмӣ аз соли 2016 то соли 2020 дар хоҷагии зотпарварии «Оличабулоқ»-и ноҳияи Темурмалик вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳандозӣ гардид.

Барои ҳал намудани вазифаҳои гузошташуда ду таҷрибаи илмию хоҷагӣ гузаронида шуданд. Дар ҳар ду таҷриба 100 сарӣ гӯсфандро интиҳоб карда, онҳо ба 4 гурӯҳи 25-сарӣ, дар ҳар гурӯҳ чӯдо карда шуданд. Мешҳои гурӯҳи 1-уми назоратӣ вояи хӯрокаи дар хоҷагӣ қабулшударо қабул мекарданд. Гӯсфандони гурӯҳи 2-юми таҷрибавӣ вояи хӯрокаи ба дараҷаи меъёрҳои мувофиқбудаи ПУЧ (соли 2003)-ро қабул мекарданд. Дар вояҳои хӯрокаи мешҳои гурӯҳҳои 3-юм ва 4-уми таҷрибавӣ дараҷаи ғизоӣ энергетикӣ ва протеинӣ аз меъёр ба андозаи 15% ва 25% баландтар буданд.

Таҷрибаҳои илмию хоҷагӣ ва истеҳсоли бо мешҳоро баъди аз чарогоҳҳои тобистонаи баландкӯҳ баргаштани онҳо (дар моҳи сентябр) оғоз намуда, то замони ба чарогоҳҳои тобистона бурдани онҳо (то моҳи майи соли оянда) идома дода шуданд. Ҳамаи гурӯҳҳои таҷрибавӣ мешҳо дар чарогоҳҳои тобистонаи баландкӯҳ дар қӯтанҳои умумӣ нигоҳдорӣ мешуданд. Мешҳо дар давоми равшани рӯз дар чарогоҳ буданд ва баъди бозгашти онҳо аз чарогоҳ онҳоро алоҳида аз рӯи гурӯҳҳо чойгир намуда, ба онҳо ба миқдори зарурӣ илова хӯрок меоданд. Дараҷаи гуногуни энергия ва моддаҳои ғизоӣ вояи чарогоҳӣ аз ҳисоби кам ё зиёд кардани беда ва ярмаи чав танзим карда мешуд. Дар таҷрибаҳои гузаронидашуда, ки вояҳои хӯрокаи мешҳоро дар фаслҳои гуногуни сол вобаста ба вазни зинда ва ҳолати физиологӣ мешҳо тартиб додем, ки ба ҳисоби миёна таркиб ва физиологӣ онҳо дар чадвали 1 оварда шудааст.

Дар таҷрибаҳои гузаронидашуда дараҷаи ғизоӣ энергетикӣ ва протеинӣ мешҳои гурӯҳҳои мухталиф дар чарогоҳҳои тирамоҳӣ, зимистона ва баҳорӣ гуногун буданд. Вояҳои хӯрокдиҳии мешҳои гурӯҳи 1-ум аз рӯи ВХС ба андозаи 7,6-20,8%, аз рӯи ВХЭ - 7,0-16,7% ва аз рӯи протеини ҳалшаванда - ба андозаи 21,2-31,5% камбудӣ доштанд. Дар тамоми давраи таҷриба дараҷаи ғизоӣ энергетикӣ ва протеинӣ мешҳои гурӯҳи 2-юм мувофиқи меъёр буд. Аз рӯи истеъмоли воқеӣ дараҷаи ғизоӣ энергетикӣ мешҳои гурӯҳи 3-юм аз рӯи ВХС ба андозаи 11,1-12,8%, аз рӯи ВХЭ - ба андозаи 9,1-14,5% ва дар гурӯҳи 4-ум мутаносибан, ба андозаи 22,4-27,4% ва 20,1-29,0% нисбат ба меъёр баландтар буд.

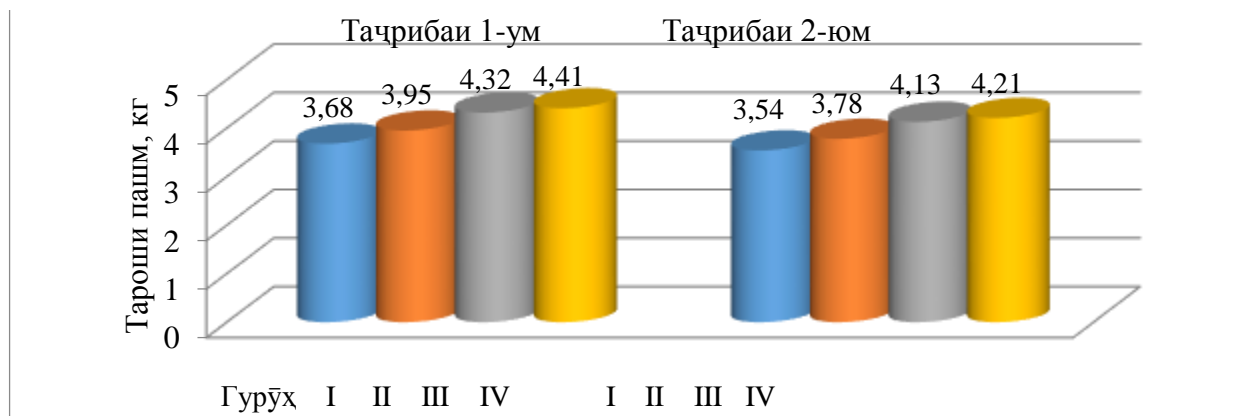
Концентратсияи энергияи мубодилавӣ дар 1 кг моддаи хушки вояи хӯрокаи мешҳои гурӯҳи 1-ум дар ҳар ду таҷриба дар чарогоҳҳои тирамоҳӣ 7,53-7,61 МҶ, дар гурӯҳи 2-юм - 7,85-7,92, дар гурӯҳи 3-юм - 7,95-8,02 ва дар гурӯҳи 4-ум - 8,16-8,17 МҶ, дар чарогоҳҳои зимистона, мутаносибан 7,01-7,02; 7,30-7,36; 7,64-7,71 ва 7,78-7,85 МҶ, дар чарогоҳҳои баҳорӣ бошад, - 8,98-9,22; 8,96-8,98; 9,16-9,18 ва 9,06-9,13 МҶ-ро ташкил намуд.

Ҷадвали 1. - Вояи хӯрокдихии мешҳо аз рӯи истеъмоли воқеӣ

Нишондиханда	Таҷрибаи 1-ум				Таҷрибаи 2-юм			
	Гурӯҳҳо							
	1	2	3	4	1	2	3	4
Дар чарогоҳҳои тирамоҳӣ								
Алафи чарогоҳӣ, кг	2,45	2,40	2,33	2,20	2,61	2,58	2,49	2,36
Беда, кг	-	-	0,2	0,38	-	-	0,2	0,39
Ярмаи чав, кг	0,1	0,2	0,25	0,35	0,1	0,2	0,25	0,35
ВХС	0,92	1,02	1,15	1,30	0,97	1,08	1,20	1,34
ВХЭ	1,02	1,11	1,26	1,43	1,07	1,17	1,32	1,51
Моддаи хушк, кг	1,34	1,40	1,57	1,75	1,42	1,49	1,66	1,85
Протеини хом, г	118,5	127,0	158,6	190,1	125,5	134,9	165,7	200,1
Протеини ҳазмш., г	65,1	72,8	95,6	119,4	68,8	76,9	99,3	125,1
Калсий, г	13,36	13,27	15,94	18,09	14,22	14,24	16,81	19,24
Фосфор, г	1,74	2,14	2,91	3,80	1,83	2,23	2,99	3,94
Магний, г	1,55	1,64	2,40	3,12	1,65	1,74	2,5	3,29
Сулфур, г	1,88	2,02	2,67	3,31	2,00	2,15	2,78	3,48
Дар чарогоҳҳои зимистона								
Алафи чарогоҳӣ, кг	2,04	1,98	1,90	1,79	2,14	2,09	2,02	1,98
Беда, кг	0,29	0,47	0,56	0,67	0,28	0,48	0,58	0,68
Ярмаи чав, кг	0,2	0,3	0,4	0,5	0,2	0,3	0,4	0,5
ВХС	0,99	1,16	1,30	1,42	1,02	1,20	1,34	1,48
ВХЭ	1,13	1,34	1,48	1,61	1,17	1,38	1,52	1,68
Моддаи хушк, кг	1,61	1,82	1,92	2,05	1,67	1,89	1,99	2,16
Протеини хом, г	139,5	174,4	195,4	218,2	143,2	178,5	199,9	225,2
Протеини ҳазмш., г	83,3	109,0	125,4	143,2	85,1	111,0	127,6	146,6
Калсий, г	16,09	18,61	19,67	20,86	16,65	19,22	20,34	21,93
Фосфор, г	2,77	3,76	4,35	5,04	2,82	3,82	4,41	5,14
Магний, г	2,50	3,27	3,67	4,13	2,56	3,33	3,74	4,25
Сулфур, г	2,61	3,30	3,69	4,13	2,67	3,37	3,77	4,26
Дар чарогоҳҳои баҳорӣ								
Алафи чарогоҳӣ, кг	3,87	3,81	3,73	3,61	4,02	3,97	3,91	3,80
Беда, кг	-	0,37	0,47	0,67	-	0,38	0,48	0,66
Ярмаи чав, кг	0,2	0,25	0,4	0,5	0,2	0,25	0,4	0,5
ВХС	1,31	1,52	1,71	1,86	1,35	1,56	1,76	1,93
ВХЭ	1,50	1,77	1,97	2,13	1,55	1,82	2,03	2,21
Моддаи хушк, кг	1,67	1,97	2,15	2,35	1,68	2,03	2,21	2,42
Протеини хом, г	199,4	257,9	283,5	316,6	206,3	265,2	291,7	325,3
Протеини ҳазмш., г	122,1	162,9	182,9	207,5	126,1	167,2	187,8	216,4
Калсий, г	15,22	20,70	22,01	24,53	15,80	21,31	22,69	25,26
Фосфор, г	3,47	4,78	5,63	6,53	3,57	4,89	5,75	6,66
Магний, г	2,58	4,03	4,50	5,26	2,67	4,13	4,61	5,38
Сулфур, г	3,13	4,34	4,82	5,50	3,23	4,46	4,95	5,64

Протеини ҳазмшаванда дар 1 ВХС вояи хӯрокаи мешҳои давраи тирамоҳ дар гурӯҳи 1-ум 71 г, дар гурӯҳи 2-юм - 77, дар гурӯҳи 3-юм - 83 ва дар гурӯҳи 4-ум - 92 г, дар 1 ВХЭ бошад, мутаносибан, 64; 66; 76 ва 83 г, дар давраи зимистон, мутаносибан, 84; 94; 96 ва 101, 74; 81; 85 ва 89 г, дар давраи баҳорӣ бошад - 93; 107; 106 ва 121, 81; 92; 93 ва 98 г мавҷуд аст. Бо баландтарин маҳсулнокии пашмӣ бо вазни физикӣ мешҳои гурӯҳҳои 3-юм ва 4-ум фарқ мекарданд. Онҳо аз рӯи нишондихандаи мазкур аз ҳамсолони худ дар гурӯҳи 1-уми таҷрибаи якум ба андозаи 0,64-0,73 кг ё 17,39-19,84% ($P>0,99$) ва дар таҷрибаи дуюм - ба андозаи 0,59-0,67 кг ё 16,67-18,93% ($P>0,99$) бартарӣ доштанд.

Баланд бардоштани дараҷаи гизои энергетикӣ ва протеинӣ ба андозаи 15-25% нисбат ба меъёр боиси зиёдшавии маҳсулнокии пашмии мешҳо гардид (расм).

Расм – Тароши пашм бо вазни физикӣ

Бо баландтарин маҳсулнокии пашмӣ бо вазни физикӣ мешҳои гурӯҳҳои 3-юм ва 4-ум фарқ мекарданд. Онҳо аз рӯи нишондиҳандаи мазкур аз ҳамсолони худ дар гурӯҳи 1-уми таҷрибаи якум ба андозаи 0,64-0,73 кг ё 17,39-19,84% ($P>0,99$) ва дар таҷрибаи дуюм - ба андозаи 0,59-0,67 кг ё 16,67-18,93% ($P>0,99$) бартарӣ доштанд.

Гӯсфандоне, ки дараҷаи хӯронидани онҳо ба меъёр мувофиқ буд, аз рӯи тароши пашми ношуста аз чорвои қабулкардаи вояи хоҷагӣ ба андозаи 6,78-7,34% ($P>0,95$) бартарӣ доштанд. Афзоиши дараҷаи энергия ва протеин дар вояи мешҳо ба андозаи 15-25% дар муқоиса бо меъёр боиси 0,35-0,46 ё 9,26-11,64% афзоиши тароши пашм гардид. Тафовути миёни гурӯҳҳо аз рӯи пашмтарошӣ аз лиҳози омӯри боэътимод ($P>0,95$) буд.

Дар миёни мешҳои гурӯҳҳои гуногун бештарин пашмтароширо чорвои гурӯҳҳои 3-юм ва 4-ум доштанд. Онҳо аз ҳамсолони худ дар гурӯҳҳои 1-ум ва 2-юм мутаносибан, ба андозаи 18,62-22,39% ($P>0,99$) ва 10,40-13,53% ($P>0,95$) бартарӣ доштанд.

Баландтарин баромади пашми ҳолис дар мешҳои гурӯҳҳои 4-ум ва 3-юм ва пастрин баромад дар чорвои гурӯҳи якум ба мушоҳида расид. Тафовут дар баромади наҳи ҳолис миёни гурӯҳҳои 3-юм, 4-ум ва 1-ум 0,84-1,12% ва миёни гурӯҳҳои 2-юм ва 1-ум - 0,23-0,33%-ро ташкил медиҳад. Аммо тафовут дар ҳамаи ҳолатҳо безътимод ($P<0,95$) буд. Таҳқиқи ҳосиятҳои физикию механикӣ ва технологияи пашми мешҳои гурӯҳҳои таҷрибавӣ нишон дод, ки аз рӯи нишондиҳандаҳои сифатии пашм чорвои гурӯҳҳои мазкур аз ҳамдигар фарқ мекунад (ҷадв.2).

Ҷадвали 2. - Нишондиҳандаҳои асосии сифатии пашми мешҳо

Нишондиҳанда	Гурӯҳ			
	1	2	3	4
Тачрибаи 1-ум				
Дарозии табиӣ пашм, см	7,82±0,17	8,38±0,22	8,94±0,24	9,06±0,30
Дарозии воқеӣ пашм, см	9,17±0,21	9,75±0,26	10,35±0,31	10,49±0,36
Зичии пашм, дона/мм ²	30,42±0,86	30,80±0,69	30,25±1,04	31,14±0,93
Борикии наҳҳои пашм, мкм	23,14±0,32	24,72±0,27	25,53±0,36	25,90±0,44
Мустаҳкамии пашм, сН/текс	8,28±0,14	8,50±0,21	9,25±0,18	9,36±0,25
Тачрибаи 2-юм				
Дарозии табиӣ пашм, см	7,65±0,20	8,17±0,18	8,67±0,23	8,82±0,26
Дарозии воқеӣ пашм, см	8,98±0,25	9,50±0,24	10,01±0,27	10,20±0,32
Зичии пашм, дона/мм ²	28,78±0,72	29,04±0,85	28,81±0,76	29,12±0,90
Борикии наҳҳои пашм, мкм	24,31±0,25	25,06±0,38	25,69±0,34	26,03±0,57
Мустаҳкамии пашм, сН/текс	8,44±0,19	8,70±0,23	9,53±0,24	9,61±0,27

Дарозии пашми мешҳои гурӯҳҳои 3-юм ва 4-ум аз дарозии миёнаи пашми гӯсфандони гурӯҳи 1-ум, мутаносибан, 1,02-1,12 ва 1,17-1,24 см ё 13,3-14,3 ва 15,3-15,8% ($P>0,99$) ва нисбат ба гурӯҳи 2-юм - ба андозаи 0,50-0,56 ва 0,65-0,68 см (6,1-8,1%; $P>0,95$) зиёд аст. Тафовутҳои ночиз аз рӯи ин нишондиҳанда (0,12-0,15 см ё 1,3-1,7%) дар миёни мешҳои гурӯҳҳои 3-юм ва 4-ум ба мушоҳида расид.

Тақрибан, ҳамин гуна тафовутҳо дар миёни гурӯҳҳо аз рӯи дарозии воқеӣ пашм низ ба назар мерасад. Чунончи, дарозии воқеӣ наҳи пашми чорвои гурӯҳҳои 2-юм, 3-юм ва 4-ум, дар муқоиса бо гурӯҳи 1-ум мутаносибан, ба андозаи 5,8-6,3; 11,5-12,9 ва 13,6-14,4% дарозтар буд.

Зичии пашми мешҳои гурӯҳи 1-ум - 28,7-30,4, гурӯҳи 2-юм - 29,0-30,8, гурӯҳи 3-юм - 28,8-30,2 ва гурӯҳи 4-ум - 29,1-31,1 наҳро дар 1 см² ташкил дод. Тафовут аз рӯи зичии пашм дар миёни чорвои гурӯҳҳои гуногун безътимод ($P<0,95$) аст.

Тафовути назаррас аз рӯи борикии наҳи пашм дар миёни мешҳои гурӯҳҳои 1-ум, 3-юм ва 4-ум ба мушоҳида мерасад. Қимати миёнаи борикии пашм дар мешҳои гурӯҳҳои

3-юм ва 4-ум аз нишондиҳандаҳои гурӯҳҳои 1-ум ва 2-юм мутаносибан, ба андозаи 1,38-2,76 ва 0,63-1,18 мкм ё 5,7-11,9 ва 2,5-4,8% ($P>0,95$) баландтар аст. Тафовути нишондиҳандаи мазкур дар мешҳои гурӯҳҳои 3-юм ва 4-ум ҳамагӣ 0,34-0,37 мкм ё 1,3-1,4% безътимод ($P<0,95$) буданд. Тафовут дар борикии пашм наметавонист дар мустаҳкамии он инъикос наёбад. Мешҳои гурӯҳҳои таҷрибавӣ, ки борикии пашми нисбатан бештар доштанд, ҳамчунин аз рӯйи мустаҳкамии аз мешҳои гурӯҳи 1-ум бартарӣ доштанд. Чунончи тафовут дар миёни чорвои гурӯҳҳои 1-ум, 3-юм ва 4-ум 0,97-1,17 сН/текс ё 11,7-13,9% ($P>0,95$) ташкил намуд.

Ҳамин тариқ, таҷрибаҳои гузаронидашуда исбот намуданд, ки зиёд намудани микдори энергия ва протеин дар ратсиони ҳӯронидани мешҳои гурӯҳи зоти дарвозии маҳинпашм ба андозаи 15-25% дар муқоиса бо меъёр имкони бехтар амалӣ шудани захираи генетикии маҳсулнокии пашми ва бехтаршавии хосиятҳои физикию механикии пашм мегардад: тароши пашм бо вазни физикӣ ба андозаи 0,35-0,46 кг ё 9,3-11,6%; тароши пашми шусташуда - 0,21-0,28 кг ё 10,4-13,5% ($P>0,95$); баромади пашми холис - 0,55-0,89%; дарозии пашм - 0,50-0,68 см (6,1-8,1%; $P>0,95$); борикии пашм - 0,63-1,18 мкм ё 2,5-4,8%; мустаҳкамии пашм - 0,75-0,91 сН/текс ё 8,8-10,4% ($P>0,95$) зиёд мешавад.

АДАБИЁТ

1. Аникин, А.С. Принципы нормирования энергии для высокопродуктивных лактирующих коров / А.С. Аникин, Р.В. Некрасов, А.В. Головин, Н.Г. Первов, М.Г. Чабаев // Зоотехния –2011 № 10. – С. 11-12.
2. Аппаев, Б.В. Влияние кормовой добавки «Амилоцин» на живую массу и мясную продуктивность валушков кальмыцкой породы овец / Б.В. Аппаев, Ц.Б. Тюрбеєв, А.Н. Арилов // Зоотехния –2019. -№ 3.-С.18-22.
3. Головин, А.В. Рекомендации по детализированному кормлению молочного скота: справочное пособие / А.В. Головин, А.С. Аникин, Н.Г. Первов и др. – Дубровицы: ВИЖ им. Л.К. Эрнста, 2016. – 242 с.
4. Драганов, И.Ф. Кормление крупного рогатого скота: Учебное пособие / И.Ф. Драганов, В.В. Калашников, Х.А. Амерханов, В.И. Левахин, Н.Г. Первов, А.С. Ушаков. – М.: Изд-во РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, 2013. – 302 с.
5. Есенбаев, А. Разработка и совершенствование системы полноценного кормления казахской мясошерстной и казахской тонкорунной пород овец / А. Есенбаев // Автореферат диссертации ... доктора сельскохозяйственных наук. - Новосибирск, 1993. - 52 с.
6. Жазылбеков, Н.А. Кормление сельскохозяйственных животных, птиц и технологии кормов в современных условиях: Справочное пособие / Н.А. Жазылбеков, М.А. Кинеев, А.А. Тореханов и др. // Алматы, ТОО «Издательство «Бастау», 2008. - С. 55.
7. Калашников, А.П. Современные проблемы теории и практики кормления животных / А.П. Калашников // Зоотехния.- 1998.- № 7.- С. 13-17.
8. Первов, Н.Г. Успехи в питании молочного скота. Аналитический обзор / Н.Г. Первов, А.С. Аникин, Р.В. Некрасов, В.М. Дуборезов, М.Г. Чабаев. – Дубровицы: ГНУ ВИЖ, Россельхозакадемии, 2012. – 56 с.
9. Сарбасов, Т.И. Научные основы и практические приёмы полноценного кормления тонкорунных овец в полупустынной зоне / Т.И. Сарбасов // Автореферат дисс ... доктора сельскохозяйственных наук. - Алма-Ата, 1984. - 44 с.
10. Сарбасов, Т.И. Рекомендации по сбалансированному кормлению овец в юго, юго-восточной зоне Казахстана / Т.И. Сарбасов, А. Есенбаев, Б. Махатов и др. - Алм-Ата, 1992. - 27 с.
11. Стрекозов, Н.И. Молочное скотоводство России (Изд 2-е, переработанное и дополненное) / Н.И. Стрекозов, Х.А. Амерханов, Н.Г. Первов и др. – М., 2013. - 616 с.
12. Шалатонов, И.С. Нарушения рубцового пищеварения у высокопродуктивных коров при силосно-сенажно-концентратном типе кормления / И.С. Шалатонов // Зоотехния, - 2005. - № 4. - С. 12-13.

АННОТАЦИЯ

ВЛИЯНИЕ РАЗНОГО УРОВНЯ ЭНЕРГИИ И ПРОТЕИНА В РАЦИОНЕ НА ШЕРСТНУЮ ПРОДУКТИВНОСТЬ И КАЧЕСТВО ШЕРСТИ ДАРВОЗСКИХ ТОНКОРУННЫХ ОВЦЕМАТОК

В проведенных двух научно-хозяйственных опытах установлено, что увеличение уровня энергии и протеина в рационе дарвозских тонкорунных овцематок на 15-25%, по сравнению с нормой, способствует повышению их шерстной продуктивности и улучшению физико-механических свойств шерсти: настриг шерсти в физической массе увеличивается на 0,35-0,46 кг или 9,3-11,6%; настриг мытой шерсти - на 0,21-0,28 кг или 10,4-13,5%; выход чистой шерсти - на 0,55-0,89%; длина шерсти - на 0,50-0,68 см (6,1-8,1%); тонина шерсти - на 0,63-1,18 мкм или 2,5-4,8%; прочность шерсти - на 0,75-0,91 сН/текс или 8,8-10,4%.

Ключевые слова: овцематки, кормление, энергия, протеин, настриг шерсти, выход шерсти, качество шерсти.

ANNOTATION

THE EFFECTS OF DIFFERENT LEVELS OF ENERGY AND PROTEIN IN THE DIET ON PRODUCTIVITY AND QUALITY OF WOOL OF DARVOZ FINE- WOOL SHEEP

In two scientific and economic experiments, it was found that an increasing the level of energy and protein in the diet of Darvaz fine-wool sheep by 15-25% compared to the norm of contributes to increasing their wool productivity and improvement in the physical and mechanical properties of

wool: shearing of wool in physical mass increases by 0,35-0.46 kg or 9.3-11.6%; clipping of washed wool - by 0.21-0.28 kg or 10.4-13.5%; the yield of pure wool - by 0.55-0.89%; wool length - by 0.50-0.68 cm (6.1-8.1%); fineness of wool - by 0.63-1.18 microns or 2.5-4.8%; wool strength - by 0.75-0.91 cN / tex or 8.8-10.4%.

Key words: *sheep, feeding, energy, protein, wool shearing, wool yield, wool quality.*